

CAESAR

Kjell Fridh

 SAGA
EGMONT

Kjell Fridh

Caesar

SAGA Egmont

Caesar

Omslagsfoto: Shutterstock
Copyright © 1984, 2021 Kjell Fridh och SAGA Egmont

Alla rättigheter förbehålles

ISBN: 9788726941333

1. e-boksutgåva
Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med förlaget samt med författaren. SAGA Egmont Caesar

www.sagaegmont.com

1

Han var det största geni som någonsin trampat jordens yta. Idag, i det sjuhundratrettonde året efter stadens grundläggning, kan inte ens hans bittraste fiender förneka det. Omfånget av hans verk är så väldigt att det förefaller ofattbart att en enda man kunnat utföra något sådant under ett kort människoliv.

I Roms elegantaste hus, i Galliens städer, hos Germaniens barbarer, bland de lärde i Alexandria, i de nordafrikanska ökenländerna, i österns provinser flyger namnet Gajus Julius Caesar på ryktets vingar.

De folk han besegrade var många som pärlorna i ett halsband. Han nära nog fördubblade det romerska imperiet genom sina erövringar och sträckte dess välde till den kända världens yttersta gränser. Ryktet om hans aldrig svikande lycka spreds vida omkring, från det numidiska landet i söder till det yttersta Britanniens dimhöljda gränsländ i norr, från Galliens kuster i väst till Pontus och Kappadokien i öster. Han triumferade där andra gick under. Han segrade med en enda kohort där andra behövde arméer. En vink av hans hand och legioner stampades ur marken. Ett ord från hans läppar och de marscherade ...

Hans statsmannaklohet gav en vittrande statskropp ett skelett av goda lagar. Han fördelade jorden och krossade ockrarpatrasket. Hans latin var klart som källvatten. Som talare stod han blott Cicero efter. Som rättslörd, matematiker, ingenjör, diktare och historieskrivare var han väl förfaren. Som fältherre och

statsman hade han ingen like. Ja, själva tiden tycktes länka sig efter hans önskningar i det att han skänkte oss den kalender efter vilken vi nu lever.

Och märkligast av allt, den man som mer än andra hade något att yvas över var den älskvärdaste av människor. Vid mogen ålder ingen ärelystnad utöver den familjeäran krävde. Inget hat. Ingen småskurenhet. Hans lagrar förgylldes av mildheten. Hans väg kantades av benådade fiender. Kvinnorna avgudade honom. Ja, hans förmåga att vinna människors hjärtan var av ett slag som tycktes vara bortom vanlig fattningsförmåga. Hans hand förmådde föra svärdet med den hårdhet kriget krävde. Men hans ögon var goda. Hans skaplynne var en konstnär. Han sinne ett barns. Han slösade med allt, slösade som bara den kan göra som vet att hans gåvor är ofantliga. För honom var tusen leenden som ett och tusen talenter som en. Han skänkte bort en förmögenhet eller ett kungarike med samma milda, halvt frånvarande generositet som ett vänligt ord eller ett kärleksbevis. I dag syns det mig nästan ofattbart att denne man, vars namn fyller en värld med beundran och vars rykte kommer att lysa genom årtusenden, en gång var ett barn med ett barns intressen och begränsade horisont. Det förefaller mig så märkligt att jag har svårt att återkalla minnet av vårt första möte. Ändå var det ett av de viktigaste ögonblicken i mitt liv, inte bara för att min forna elev nu är en av historiens giganter, utan av mer näraliggande skäl.

När jag säger att jag har svårt att återkalla minnet av vårt första möte menar jag inte att jag börjat glömma. Tvärtom står varje detalj knivskarp för mig. Det är skillnaden mellan Caesars ställning då och nu som reser ett hinder för själva tankeoperationen. Hans sagolika

levnad, hans karriär utan motstycke tycks stå som ett hinder emellan mig och mina egna minnen.

Ändå minns jag som sagt ytterst tydligt allting. Mina känslor den där morgonen i det sexhundrasextiofemte året efter stadens grundläggning. Min rädsla där jag följde den utskickade slaven genom Roms trånga, stinkande gator. Bodarna, praktbyggnaderna, templen och myllret på Forum låg redan bakom oss men ändå var gatulivet stimmigt. Butikernas luckor slogs upp. De usla romerska barberarna höll redan på att tortera sina kunder. Matronor med korgar styrde stegen mot torget. Hantverkare hade börjat dagens arbete och hopar av den sysslolösa, understödstagande dräggen trängde sig fram genom myllret i gränder och trånga gator. Min rädsla inför det nya som väntade var så stor att det enda av de främmande intrycken som förmådde tränga igenom den och etsa sig in i mitt sinne var förvåningen över de många våningar höga romerska hyreshusen. I Massilia varifrån jag kom fanns inga så höga hus. Tanken på Massilia var smärtsam. Jag längtade tillbaka dit. Närheten till havet. Den grekiskt präglade miljön. Allt där hade varit mig behagligt. Och min ställning som informatorsslav i ett förnämt hus skänkte mig ett liv som vanliga slavar inte ens vågade drömma om. Husslaven som travade bredvid mig var ett oskäligt djur med avseende på komfort och levnadsvanor jämfört med mig. Trots att jag inte var mer än tjugosju år hade min grekiska bildning givit mig en möjlighet som ytterst få slavar kunde hoppas på. Men den blev också mitt öde. Det var just i min egenskap av lärd man som Gajus Julius Caesar den äldre hade köpt mig.

Trängseln på gatorna tunnades ut ju längre vi kom. Till slut kunde vi gå i normal takt utan att möta mer än enstaka vandrare. Vi hade nått in i Subura nu. Det var en

gammal stadsdel. Inte särskilt förnäm. Knappast ett ställe där man väntade sig att finna medlemmar av den berömda juliska släkten ...

Husslaven stannade framför en byggnad. Han knackade på dörren. Innan den öppnades hann jag registrera en skrovlig, helt fönsterlös vägg på vars översta del den sol brann som inte nådde ned till gatan. Den vanliga anspråkslösa fasaden på ett vanligt romerskt domus, ett förnämt privathus.

Dörren slog igen och långsamt vände sig mina ögon vid det dunkla halvljuset i en vestibul. Golvet var lagt med planhuggna stenar, hann jag konstatera innan jag fördes ut i ett atrium där taköppningen släppte in tillräckligt med ljus för att skönheten i bassängens och golvets mosaik skulle vara fullt njutbar. Jag trodde vi skulle stanna här, allra helst som jag upptäckt ett tablinum, ett mottagningsrum, på den sida som låg mitt emot vestibulen, men husslaven gjorde tecken åt mig att fortsätta. Just då blev vi emellertid ropade tillbaka av en annan slav som pekade på våra sandaler. Vi återvände till vestibulen, sparkade av oss sandalerna och fick fötterna tvättade. Så gick vi ännu en gång genom ariet, passerade över peristylen, en kringbyggd gård där pelarskuggorna och den infallande solen göt liv i en vy av grönska och porlande vatten. Innan jag visste ordet av var jag lämnad ensam i ett stort rum. Jag kastade en blick på divanerna, mosaikgolvet, de fåtaliga statyerna och det låga bordet. Det rådde inget tvivel. Jag hade förts till matsalen!

Nervositeten, som pirrat i mig hela morgonen, ja ända sedan jag lämnat Massilia, ökade nu i intensitet. Svetten flöt av mig. Jag önskade att jag kunnat sjunka ned i bassängen i ariet. Annars kretsade tankarna mest kring min blivande lärjunge. Gajus Julius Caesar. En tolvårig

telning på det stolta juliska familjeträdet. Hur var han? Min erfarenhet av romare sa mig att han rimligen redan borde vara en fullfjädrad liten översittare, väl medveten om sin börd och de rättigheter som hans anor skänkte honom. En odräglig valp som drömde om vapenära och rikedom, redan en liten världshärskare, lika full av självmedvetenhet som förakt för alla som inte var romerska medborgare.

Vad skulle jag vara för honom? En slav. Visserligen en lärd slav men bara en slav, något lika själlöst som ett ting och med ungefär lika stor juridisk rätt som en möbel. Om han så var dum som en apa skulle han vara i sin fulla rätt att låta piska mig tills blodet rann. Min lärdom imponerade knappast på en pojke. Hans familj ägde mig. Mot deras eventuella godtycke skulle mina paradig och vackra citat, min vetskap om de stora grekiska diktarna inte vara något skydd.

En svag harkling väckte mig ur mina bittra funderingar och jag snodde runt. Jag hade väntat mig att få se ett tolvårigt gosseansikte men i dörröppningen stod en kvinna i nedre medelåldern. Jag hade aldrig sett henne men jag begrep genast vem hon var. Husets matrona, min lärjunges mor, Aurelia, född i de mäktiga aureliernas familj, dotter till Rutilia och Marcus Aurelius Cotta. I ren ängslan hade jag läst min läxa ordentligt.

Hon hälsade och tog några steg in i salen samtidigt som en slav smet förbi henne med en vinkanna och ett fruktfat. Slaven satte ned kärnen på det låga bordet. Hans förehavanden gav mig tillfälle att studera Aurelia. Hon var relativt högväxt men smal och med rak hållning. Kanske inte vacker i egentlig mening, men där bodde ändå ett slags vardaglig skönhet i de regelbundna ansiktsdragen, den oklanderliga hållningen och det behagfulla sättet. Det mörka håret, ännu fritt från varje

stänk av grått, var mittbenat och struket bakåt, samlat i en knut i nacken. Redan vid den här tiden hade romarinnorna börjat intressera sig för konstfullare frisyrier, och en så enkel kamning tydde på gammalromerska sympatier och en smak för enkelhet. För det talade också den enkla, enfärgade tunica hon bar och den nästan totala frånvaron av smink. Som en liten protest mot enkelheten blänkte ett minimalt diadem i det mörka håret och ett hängsmycke runt halsen. Prydnaderna kompletterades av ett par säkerligen kostbara ringar på vänsterhanden och breda armringar av guld.

Även sedan serveringsslaven försvunnit förhöll hon sig tyst utan att för den skull verka reserverad. Snarast fick jag intrycket att hon var så lugn och trygg i sig själv att hon inte behövde tala bara för att fylla tystnaden. När hon till slut tog till orda, vi stod fortfarande, var det bara för att förhöra sig om mitt förflutna. Jag hette Servilius, var tjugosju år, till yrket informator och lärare i vältalighet, kommen från Massilia, bördig från Gallien. Hon räknade upp och jag bejakade. När hon var nöjd gick hon över till att tala om vad hon önskade få ut av min undervisning för sonens räkning. Det var fascinerande bara att höra henne tala om honom. Rösten som varit kultiverat oengagerad så länge hon talade om mig fick en varm klangfärg och det kom ett ivrigt blänk i de mörka ögonen. Det var inte svårt att förstå att husets unge herre var hennes allt.

Aurelia hade inte hunnit långt förrän ljudet av springande steg nådde oss och plötsligt stod han i dörröppningen. Gajus Julius Caesar. Med en röst som bar spår av moderns behagliga stämma men som missfärgades av ett hårt klangstråk antagligen förorsakat av en viss nervositet och den andfåddhet som var följden

av en säkerligen intensiv språngmarsch ursäktade han sin sena ankomst.

Modern förebrådde honom i milda ordalag hans slarv och gick sedan genast in på en noggrann presentation av mig medan pojken ännu stod kvar i dörröppningen. Jag kunde utan att verka oartig ta god tid på mig att granska honom. Mina värsta farhågor tycktes besannas. Han var tydligen den mest fullfjädrade lilla sprätt. Faktum är att jag aldrig sett en så ung människa så snobbigt klädd. Man kunde vänta sig att en någorlunda normal tolvåring skulle komma inrusande i en kort tunica just ryckt från leken. Det här exemplaret var en miniatyrkopia av den mest eleganta världsman. Ingen dammig och svettig tunica på den gossen. Tvärtom! Hans tämligen magra och spensliga kropp var klädd i en utsökt toga. Plagget var draperat med en omsorg som statyerna kunde avundas honom och som säkert givit en stackars klädslav minst en halvtimmes bekymmer. Tyget i den föreföll kostbart och den var mönstrad med ett slags utsmyckning i purpurfärg. Vid det här laget skulle jag för övrigt inte blivit förvånad om den spolingen burit en purpurbrämrad toga! Plagget hölls ihop med ett spänne som gnistrade av ädla stenar. Det finskurna ansiktet där skinnet stramade över de höga kindknotorna och som annars dominerades av de mörka ögonen och den distinkt mejslade näsan avslöjade ett utpräglat självmedvetande. Det förstärkte misstanken om bördsstolt sprätthök liksom den konstfullt vågade luggen och det moln av parfym- och oljedoft som spred sig från dörröppningen.

När Aurelia avslutat presentationen bjöd hon oss ta plats på divanerna, de låga liggsoffor som omgav det stora bordet. Hon skänkte i av vinet och bjöd av frukten. Då först slog det mig hur väl behandlad jag hela tiden blev. Jag kände mig som en ärad gäst snarare än som en

nyligen inköpt slav. Pojken bemötte mig med samma vänlighet som modern. Han visade sig ha ett mycket älskvärt sätt. Hans inlägg i konversationen var liksom mina fåtaliga, eftersom Aurelia hela tiden styrde samtalet dit hon ville, men det lilla han sa, avslöjade nu när andfåddheten och nervositeten lagt sig en sonor stämma och ett ovanligt kultiverat och moget för att inte säga verserat sätt att konversera. Intrycket av barn som funnits där när han stod i dörröppningen var så gott som utplånat när han väl kommit ned på divanen. Jag hade känslan av att konversera två vuxna människor och det var ett mycket angenämt samtal.

Aurelia framställde de önskemål hon och hennes man hade angående sonens vidare utbildning. Det grekiska språkets elementa liksom dess mer framträdande litterära verk kände han redan, försäkrade hon. Samtidigt som han förkovrade sig i historia, språk och litteratur var det därför snarast utbildningen i vältalighet som låg dem varmt om hjärtat. Jag log i mitt stilla sinne. Romarna var sig lika. Vältaligheten var för dem nyckeln till den klassiska politiska stjärnkarriär som de brukade kalla ärans väg.

Jag kunde ju inget annat göra än försäkra att jag skulle uppbåda hela mitt pedagogiska kunnande för att de skulle bli nöjda. Aurelia reste sig så och förklarade att vi skulle bese det rum som skulle användas för undervisningen.

Jag trodde att det bara var en förevändning för att få slut på samtalet, men Aurelia menade vad hon sa för hon ledde oss ut i en gång och vidare in i ett ljust rum, försett med ett fönster som vette ut mot peristylens trädgård där fågelsång blandades med det rogivande porlet från fontänerna medan solen skänkte liv åt den frodiga grönskan.

Som vi stod där lade Aurelia sin hand på pojken
huvud, drog den över hans nacke och klappade honom på
kinden. Jag, som hört många historier om de stränga
romerska matronorna, blev förvånad. Ännu mer förvånad
blev jag dock över hans reaktion. Vilken pojkvasker som
helst skulle ha blivit generad över en sådan
ömhetsbetygelse i främmandes närvaro och dragit sig
undan eller uttryckt sitt misshag på något sätt. Men
pojken bara log mot Aurelia och klappade henne utan
minsta blygsel på ena armen. Jag såg deras blickar mötas
och jag fick en stark förnimmelse av de sällsynta band av
tillgivenhet som förenade mor och son. Hans kärlek till
modern var omisskännlig och vad henne beträffar föreföll
hon närmast besatt av pojken och hans välfärd. Hon
betraktade honom uppenbarligen redan nu som centrum i
sitt universum och jag mindes ett ordspråk som jag hört i
min barndom: "Oroa dig aldrig för ende sonen. Det faller
honom aldrig in att han kan misslyckas!"

Aurelia visade runt i rummet. Vid ena väggen tronade
några bänkar med pergament och skrivdon, platsen för
de skrivarslavar som tydligen hörde till huset. Där
rymdes också skåp och hyllor. Och en sådan mängd av
bokrullar som jag sällan sett i ett privat hus. Jag
anvisades en större pulpet och fick veta att jag kunde
betrakta studion som mitt territorium och att
skrivarslavarna stod till mitt förfogande. Det var tydligt
att jag också förväntades ta del i den administration som
ett romerskt privathus av någorlunda omfång krävde.

Efter att ha förevisat rummet förklarade Aurelia att
hon ämnade dra sig tillbaka för att vi skulle få tillfälle att
prata lite och bekanta oss med varandra, som hon sa. Jag
tackade henne för det vänliga mottagande jag blivit
föremål för och försäkrade ännu en gång att jag skulle

göra allt för att sköta min uppgift till belåtenhet. Hon nickade och gick.

Egentligen kändes det en smula obehagligt att bli lämnad ensam med pojken. Trots sitt älskvärda och ibland till synes självsäkra sätt föreföll han stundtals något tillbakadragen och jag började undra om han innerst inne var blyg. Hur som helst tyckte jag mig på botten av hans väsen skymta ett slags tungsint allvar som jag först inte alls lagt märke till. För att slippa meningslöst tomprat, som jag avskyr, började jag plocka i den imponerande samlingen bokrullar. Där fanns till och med rariteter, sällsynta avskrifter som jag inte tidigare sett i obeskuret skick. Jag uttryckte min beundran för samlingen och för varje rulle jag tog upp hade pojken några ord till hands. Vartefter han guidade mig genom rullarna häpnade jag mer och mer över hans kunskaper. Hans insikter låg redan långt över hans åldersnivå. Så mycket var klart. På min uttryckliga fråga om vilket som var hans favoritämne svarade han astronomi och visade mig också några välgjorda stjärnkartor från Alexandria. Jag insåg att jag inte fått någon vanlig, medelmåttig ohågad överklassdrummel till elev och jag lyckönskade mig tyst och komplimenterade unge herrn högt för hans kunskaper. Han svarade med en lätt bugning och några mycket artiga fraser. Just den där älskvärdheten var det enda hos honom som nu irriterade mig.

Från början hade jag fruktat att han skulle vara full av klasshögfärd och arrogans, blott alltför vanliga attribut i hans stånd. De egenskaperna hade han visat sig välgörande fri ifrån. Stolthet och allvar fanns där men ingen högfärd. Så var det då det där med älskvärdheten. Den var så påfallande att den till sist irriterade. Det var som om han varit själva inkarnationen av mönstergosse, sin mors stolhet, släktens hopp. Hans förekommande sätt

gränsade nästan till besvärande servilitet. Det störde på samma sätt som hans sprättiga klädsel. Jag kunde inte bli klok på om den där älskvärdheten var en mask, ett skydd mot osäkerhet eller om den var helt äkta. Av vad jag sett av hans attityd mot modern föredrog jag att tro det sistnämnda, även om det till synes outplånliga leendet irriterade mig.

När vi väl bestämt oss för hur studierna skulle läggas upp och kommit överens om ett rudiment till schema som skulle bestå av studier på förmiddagarna och idrott och stadspromenader på eftermiddagarna, slog det mig plötsligt att pojken egentligen var beklagansvärd. Vilken oerhörd börda vilade inte på hans axlar! Han måste lyckas. En son av juliernas ätt måste briljera på ärans väg lika obönhörligt säkert som gladiatorerna måste slåss på arenan. Han var som de kapplöpningshästar som sprängde fram på cirkusen till publikens förnöjelse. För honom var kapplöpningen redan i gång. Han spelade redan det spel han utsetts till i vaggan. Den sprättiga klädseln, älskvärdheten parad med stoltheten och allvaret, de för hans ålder häpnadsväckande kunskaperna, vad var det annat än poäng i spelet? Jag överväldigades, därtill förledd av den goda kontakt vi fått, av en känsla att vilja säga honom det rent ut men jag hejdade mig och nöjde mig med en fråga om vad han ville bli. Hans svar kom blixtnabbt som en pisksnärt:

- Berömd.

Svaret var så tveklöst och gjorde ett så drastiskt för att inte säga komiskt intryck att jag inte kunde låta bli att småskratta. Om min reaktion förtörnade honom dolde han det i alla fall bra. Leendet förblev oföränderligt älskvärt, ja jag tyckte rent av att han såg extra förnöjd ut. Kanske var det ett svar han övat in och redan använt många gånger på frågvisa vuxna.

- Berömd som vad? frågade jag fast svaret tycktes mig självklart.

- Helst vill jag bli diktare.

- Varför inte bli det då? svarade jag.

En slav uppenbarade sig just i dörren, förmodligen för att visa mig till mitt rum, men pojken gjorde tecken åt honom att vänta. Han var helt allvarlig nu och när leendet slocknat föreföll hela gestalten liksom omgiven av en gloria av vemod.

- Jag ska gå ärans väg, sa han.

- Finns det någon större ära än den som tillkommer de stora diktarna? replikerade jag.

- Plikten mot familjen går före allt.

Han gjorde en kort bugning och innan jag visste ordet av var han försvunnen.

Att säga att jag redan efter detta första möte anade min elevs kommande storhet vore en efterkonstruktion men jag var fullt på det klara med att jag stod inför en sällsynt begåvning. Medan slaven förde mig en trappa upp till mitt rum funderade jag på hur jag bäst skulle föra denna till synes hyperintelligenta, brådmogna och en smula överspända yngling vidare i hans utveckling. Mest kände jag medlidande. Att vid så unga år ha sådana förväntningar fästade vid sin person och att vara så självcentrerat medveten om dem! Vad denna snobbiga drivhusplanta skulle behöva var stöj och lek bland jämnåriga, sa jag mig.

Mitt rum var enkelt inrett så som romerska sovrum brukade vara. En bädd, ett par småskulpturer, en hylla med några bokrullar, en liten matta på golvet. Nästan uppe vid taket öppnade sig tre små gluggar i muren och skänkte rummet en smula ljus som föll ned över en stor bonad på väggen mitt emot sängen. Jag tänkte lägga mig för en stunds vila då jag stördes av höga röster och gälla

rop. Jag klev upp i bädden och ställde mig på tå och kikade ut.

Mitt rum låg mot den bakre ytterväggen i juliernas domus. Därför såg jag nu rakt ned på en liten öppen, skräpig bakgård i slutet av en gränd. Avfall och plankstumpar mönstrade marken och mitt i bråten lekte en hop gatpojkar klädda i trasor. På en liten kulle vid ena husväggen stod en något bättre klädd pojke och skrek och domderade. Den korta tunican fladdrade om de bara benen. Håret stod på ända och han viftade ivrigt och befallande med armarna och ur hans mun strömmade en strid men inte precis skön ström av ord. Det rådde inget tvivel om att rustibussen på kullen styrde gatpojckarna med fast hand. Jag såg något bekant i gestalten genast men inte förrän jag vridit mig så att solen inte längre bländade mig upptäckte jag att det var min blivande elev som tumlade om med busungarna där nere! Han hade skyndat till sitt rum så fort vi skilts, slängt av sig togan och hoppat över bakmuren bara för nöjet att få tampas med de allt annat än ståndsmissiga lekkamraterna. Jag undrade vad mamma Aurelia skulle ha sagt om hon vetat ... Självt hade jag lärt mig en sak: Gajus Julius Caesar hade ett skaplynne lika skiftande som teckningen på en kameleont ...

2

Efter dagens spänning längtade jag bara efter vila. Den själsliga anspänningen som låg i mötet med mina nya ägare likaväl som miljöbytet hade frestat hårt på mig. Därför slängde jag mig på bädden så fort jag konstaterat att husets unge herre blandat sig med gatpojkar. Jag somnade ögonblickligen. I drömmen såg jag Aurelia lagerkransa sin son.

När jag vaknade stod en gestalt vid min säng. Det tog några sekunder innan jag kunde orientera mig och då såg jag att det var en av husslavarna. Min matmor ville se mig i matsalen så fort som möjligt. Förbannande avbrottet kravlade jag mig på benen, rättade till kläderna och strök håret på plats och gick ned till matsalen. Jag hittade utan svårighet trots att huset var så stort. Det förvånade mig själv.

Bortsett från en serveringsslav som smet ut just när jag anlände fanns det fyra personer i salen. Förutom Aurelia och Caesar två unga damer som Aurelia presenterade som husets döttrar, enligt romarnas sed helt enkelt begåvade med namnet Julia. Den ena var bara barnet, säkert flera år yngre än sin bror, den andra i tonåren. Likheten med Aurelia var påtaglig, särskilt hos den äldre. De hälsade synnerligen tillbakadraget.

Där stod jag innanför dörren och undrade varför jag tillkallats. Någon ögonblicklig förklaring blev det inte. Aurelia tecknade åt mig att lägga mig till bords och uppmanade döttrarna att bjuda mig av frukten och vinet trots att serveringsslaven var så nära att hans skugga

syntes genom dörren. Salen vilade i det sömniga halvdunkel som skenet från några oljelampor åstadkom. Den närmaste av lamporna stod på bordet inte långt från mig och jag kunde inte undgå att se att den var prydd med en tämligen konstrik bild av Aeneas. Jag kvävde ett småleende. I likhet med de flesta på den tiden visste jag att julierna inte försummade något tillfälle att påpeka att de härstammade från denne sagohjälte, själva staden Roms grundare. Det var typiskt för en maktlysten konsulsfamilj.

Vad jag inte visste då var att kvällen i högsta grad skulle komma att gå i Aeneas tecken. Eller snarare att Aeneas var en lämplig förevändning för Aurelia att låta sonen briljera och ge mig ett tillfälle att ta ställning till hans oratoriska talanger. Hon hade bestämt att Caesar skulle berätta historien om Roms grundläggning. Samtidigt försäkrade hon att valet endast berodde på att han kunde den berättelsen bättre än alla andra. Det gav mig anledning till småleende nummer två. Jag kunde livligt föreställa mig hur den statusmedvetna damen mer eller mindre ammat pojckstackaren med berättelsen om hans fina härstamning.

Caesar reste sig och tog plats nästan mitt framför dörren. Han var lika oklanderligt klädd nu som vid vårt första möte och han rörde sig smidigt men samtidigt auktoritativt. Framför honom brann två oljelampor som kom att belysa hans kropp och ansikte underifrån, vilket skapade en sällsam effekt. Bakom honom fladdrade det vilda ljuset från en fackla som brann i gången utanför matsalen. Den säregna belysningen förstörde och dramatiserade figuren på ett effektfullt sätt. Om den fullfjädrade lille rackaren var medveten om det och placerade sig i position med avsikt eller om placeringen

bara var ett utslag av hans med tiden ryktbara tur undandrar sig mitt bedömande.

På ett tecken från modern började han sin berättelse:

”Det var en gång en förnäm man i Troja som hette Aeneas. Han var son till gudinnan Venus och en högättad man som hette Anchises. När staden föll under det berömda trojanska kriget befallde gudinnan honom att fly från staden med sina närmaste. Aeneas lydde befallningen och undkom lågorna bärande sin åldrige fader på ryggen och ledande sin lille son Ascanius vid handen. Han räddade också en bild av gudinnan Pallas Athena.

Aeneas hustru omkom under flykten men i övrigt gick honom allt väl i händer. Tillsammans med en stor skara följeslagare, bland dem främst hans vän Achates, undkom han och begav sig till havs med tjugo skepp. Olympens gudar hade bestämt att Aeneas skulle grundlägga en stad i väster, en stad som skulle bli mäktigare än till och med Troja varit.

Detta beslut retade emellertid gudinnan Juno som var beskyddarinna för det nyligen grundade Kartago. För att hindra Aeneas att utföra gudarnas vilja lät hon en storm blåsa upp. Aeneas och hans män hotades av undergång. De drevs ur kurs och trodde sig förlorade. Då ingrep Neptunus som inte kunde tåla Junos självsvåld och stillade stormen. Men Aeneas och hans män hade redan drivit ända till Afrikas kust. Där gick de iland och begav sig till Kartagos drottning Dido. Drottningen tog vänligt emot de landsflyktiga, ja hon greps genast av en häftig kärlek till Aeneas som han till en början besvarade. Ryktet om deras kärlek spreds över stad och land, men Aeneas fick en hälsning från gudarna att han måste

fortsätta sitt uppdrag och han lämnade den förtvivlade Dido som i sorg tog sitt liv.

Aeneas styrde kursen norrut. När han landade på Sicilien tände några av de trojanska kvinnorna eld på ett par skepp som en protest mot det ständiga kringirrandet på havet. Aeneas lämnade kvar de missnöjda och seglade vidare med dem som ville fortsätta. Han for till sibyllan i Cumae för att få besked om sin far som dött under resan. Med sibyllans hjälp fick han genomvandra dödsriket och möta fadern som förutspådde hans och hans efterkommandes storhet.

Efter besöket i dödsriket begav sig Aeneas till Tibern där han stred med urinnevånarna. I landskapet Latium regerade en ålderstigen kung som hette Latinus. Han hade en dotter som hette Lavinia och uppmanad därtill av ett orakel gav han såväl dottern som tronföljden till Aeneas. Emellertid var Lavinia redan bortlovad till en grannkung som hette Turnus. Med honom måste Aeneas nu utkämpa bittra strider innan han till slut kunde döda sin rival i envig. Därefter regerade Aeneas lyckosamt i Latium under lång tid. När han dog efterträddes han av sin son Ascanius.”

Jag var så fascinerad av berättelsen, fast jag hört den många gånger tidigare, att jag inte genast märkte att pojken tystnat och att Aurelia tittade uppfordrande på mig. Framförandet hade varit utsökt, rent professionellt. Röstens styrka och hans sätt att modulera den. Likaså sättet att röra kroppen, att dominera auditoriet. Han skulle inte ha behövt skämmas ens om han stått på rostra, talarstolen på Forum. Allt det där var ändå saker som han kunnat lära sig med trägen övning, men något som verkligen förvånade mig och intog mig var det enkla språk han använde. Det var en välgörande kontrast mot

de alltför siratliga vändningar yrkesretorerna nästan alltid excellerade i.

- Utomordentligt. Fortsätt, uppmanade jag.

Caesar såg på modern som nickade. Han fortsatte:

"Ascanius var också en kraftfull härskare som grundlade en stad som fick namnet Alba Longa. När Ascanius dog behöll hans släkt makten och härskade i flera mansåldrar. Två av hans ättlingar var Numitor och hans bror Amulius. Numitor var en god härskare men hans bror som var ondskefull lät göra Numitors dotter Rhea Sylvia till vestal för att hon därigenom inte skulle kunna föda några tronarvingar. På så vis skulle tronföljden gå över till Amulius familj.

Men krigsguden Mars blev Rhea Sylvias älskare och hon födde tvillingar. Amulius lät som straff begrava henne levande. Barnen lät han sätta ut i Tibern. Just då rådde det högvatten men när vattnet sjönk blev korgen med barnen, det var två pojkar, stående på torra land. En varginna fann de små, tog dem med sig till sin håla och gav dem di. Efter en tid hittade en herde pojkarna och förde dem hem till sig där han uppfostrade dem som om de varit hans egna barn. Tvillingarna, Romulus och Remus, växte sig starka och till slut uppdagades deras rätta härstamning och då hämnades de på Amulius och återinsatte sin morfar i Alba Longa. För egen del beslöt de sig för att bygga en stad på kullarna vid Tibern.

Mitt under planeringen kom de ihop sig om var staden skulle ligga. Romulus menade att staden borde ligga kring Palatinen och gjorde en teckning i sanden på marken. Remus opponerade sig, hånade brodern och hoppade över hans streck på marken. Då blev Romulus rasande och slog ihjäl Remus med orden att så skulle det gå också för alla andra som försökte överskrida hans

murar! På så vis grundades Rom och genom alla mellanliggande släktled härstammar vi julier från Aeneas och därmed också från gudinnan själv.”

Jag lyckades kväva ett leende över den minst sagt lättvindiga genealogin och försäkrade Caesar och hans mor att jag var mycket imponerad över hans talekonst. Jag behövde inte anstränga mig med något smicker. Aldrig tidigare hade jag hört en så ung människa tala så väl och föra sig så imponerande. I själva verket började jag undra om jag hade så värst mycket att lära ut. Vad Caesar behövde var egentligen bara rejält med träning under sakkunnig ledning. Det skulle inte stå länge på förrän han skulle vara mogen att sändas till någon av de stora grekiska retorerna. Det sa jag till Aurelia och hon tog synbarligen till sig varje ord och bjöd mig sedan godnatt med uppenbar välvilja. Caesar smålog.

Väl uppe på mitt rum kunde jag inte somna. Mina känslor var minst sagt skiftande. Egentligen borde jag ha varit ett rov för den absoluta hopplösheten. Jag var ju slav, fången hos de romare som jag hatade, som skövat min hembygd, mördat, tillfångatagit och som slavar bortfört mina anhöriga och mina landsmän. Jag hade bara varit barn under den förfärliga krigstiden men de minnen jag ändå hade var tillräckliga för att jag skulle kalla kårar nedför ryggraden närhelst jag hemsöktes av dem. Minnesbilderna var fragmentariska. Skrik och larm, slammer av vapen, blänk i hjälmar, vettskrämda människor som sprang för livet, brinnande byar, råmande boskap, en kvinna som våldtogs, blod som rann på sandjord, kommandoord, min egen hjärtskärande gråt när jag letade efter mina föräldrar.

Eftersom jag var så liten förstod jag inte då sammanhanget och trots senare försök till

efterforskningar vet jag än idag inte vad det var för romerska förband som utförde nidingståden. Det skulle rent av ha kunnat vara någon av Marius legioner. Vilken grym ironi i så fall! Marius var ju gift med Caesars faster! Först skulle jag berövas mina anhöriga, se min hembygd skövlas av en romersk general och sedan skulle jag som slav säljas till samma blodhunds släkt och tvingas tjänstgöra där ...

Den där tanken hade jag varit inne på så fort jag fått veta att jag sålts till julierna. Då hade jag gripits av nattsvart apati och tyckt allt förlorat. I Massilia hade jag haft det bra. I själva verket var jag förmodligen den lyckligast lottade av alla de galler som efter härjningarna såldes som slavar. På krokiga vägar hade jag relativt snabbt blivit såld till en romersk köpman i Massilia. Det var en human karl som fattade ett visst tycke för mig och hos mig upptäckte en lätthet att lära som han trodde sig kunna få nytta av.

Jag överantvårdades åt den romerske köpmannens husföreståndare, en friköpt slav som lärde mig räkna och skriva för att jag skulle bli honom behjälplig med bokföringen. Jag gjorde så snabba framsteg att jag fick gå vidare till informatorsslaven som undervisade mig i grekiska, litteratur, historia och talarkonst. Min lätthet att lära var mig till god hjälp och alla häpnade över mitt förstånd. Till slut lät min ägare mig bli lärare för hans söner och i den ställningen fick jag till och med fara med dem till en av de berömda grekiska retorskolorna.

Det var en underbar upplevelse. Vistelsen hos de lärda männen där skärpte både mitt sinne och min tunga. Vid återkomsten var jag inte bara på toppen av min tids bildning utan också en skicklig vältalare. Jag utvecklade min talang och författade rent av en avhandling om vältalighet som rönt avsevärd uppmärksamhet och

gjorde mitt namn känt på många platser runt västra Medelhavet.

I det läget besöktes min ägares hus av Gajus Julius Caesar senior. Min ägare prisade mig i så varma ordalag att Caesar ville köpa mig, och efter diverse förhandlande och gräl om priset övergick jag i den juliska familjens ägo. Nyheten gjorde mig som sagt först apatisk. Mitt rykte och den insikt i affärer och bokföring som husföreståndarens undervisning givit mig hade satt mig i stånd att lägga undan en del pengar. Inte mycket men tillräckligt för att jag skulle inbilla mig att det tillsammans med den välvilja min ägare visade mig skulle räcka till för att köpa mig fri. Som fri man borde jag kunna ta mig tillbaka till Gallien. Kanske fanns där ännu några av mina anhöriga i livet. Måhända hade byn byggts upp. Jag plågades efter alla år i fångenskap av en brinnande hemlängtan. Alla dessa drömmar om en återkomst satte juliernas anbud stopp för. I stället fördes jag till Rom och var därmed längre bort från mitt hemland än någonsin.

Att jag hatade romare var ju bara naturligt efter vad jag varit med om. Å andra sidan är jag absolut säker på att jag skulle ha gjort det även utan den svidande krydda som mina erfarenheter utgjorde. I varje fall skulle jag ha föraktat dem.

Under min tid i Massilia och mot bakgrund av mina ständigt ökade kunskaper såg jag romarna som de var, ett krigiskt och sniket släkte, helt främmande för de subtila värden som min grekiska bildning lärt mig uppskatta. Romarna var och förblev ett koppel snåla och vinningslystna bönder som berusats av den makt som ett begynnande världsherravälde spelade dem i händerna.

Mina studier i historia närmast förstärkte mitt hat. Jag tyckte mig kunna konstatera att den enda drivkraften för

framväxten av deras imperium var vinningslystnad, en fullständigt sanslös vinningslystnad. Deras legioner våldtog land efter land. De besegrades kämpar såldes som slavar och den underkuvade befolkningen skattlades under Rom och sögs ut. Även ett rövarpack borde reagera mot en utsugning av sådant slag som de romerska köpmännen och publikanerna gjorde sig skyldiga till. Men hur skulle det gå till? Sedan gracchernas tid behärskades domstolarna av krämarpaket. Brottsslingor satt till doms över brottsslingor och de frikände varandra. Efter de puniska krigen då Rom besegrat sin enda allvarliga medtävlare om herraväldet, Kartago, blev romarnas sturskhet obeskrivlig. Nya territorier som Sicilien och de afrikanska länderna erbjöd förstklassiga spannmålsmagasin varifrån födan kom till Rom. De erövrade lydstaterna kunde producera spannmål mycket billigare än moderlandets jordbrukare, och tusentals och åter tusentals ruinerade romerska småbönder drog till Rom och framlevde sina dagar där som en sysslolös, försupen mobb, en politisk orosfaktor som kunde stötta vilken demagog som helst och sätta staten i brand.

Under årens lopp hade senaten, de högfärdiga romerska aristokraternas församling, förlorat alltmer av sin makt, och i och med att Marius infört värvade legioner i stället för en värnpliktsarmé hade man fått ytterligare en politisk oroshärd. Världens bäst tränade soldater var inte längre lojala mot staten utan enbart mot den fältherre som förmådde leda dem och vinna deras gunst. Själva konsulsvärdigheten satt nu i realiteten på svärdsspetsen. Rom var en övermogen för att inte säga rutten frukt. Jag visste redan att allt kunde köpas i denna stad och i detta rike. Begåvade män kunde köpas, sköna kvinnor, politiska ämbeten, statens inkomster,

berömmelse, röster och politisk framgång. Allt var till salu, från människor till statens högsta ämbete.

Eftersom jag hatade romarna såg jag med tillfredsställelse på detta sakernas tillstånd. Jag önskade det snikna packett alla olyckor under solen, så stort var mitt hat. Samtidigt anade jag dunkelt att där fanns sidor i det romerska psyket som jag inte förstått. Några högre värden, någon form av moralkodex måste väl finnas även hos dessa odjur. Vid sidan av de mörka känslorna fanns därför också en viss nyfikenhet inför mitt nya liv i Rom. Äntligen skulle jag få studera romarna i deras egen huvudstad, redan ett sjudande centrum för det största imperium jorden skådat, en smältdegel av människor, språk, religioner, förhoppningar och ambitioner, fräckhet och enfald, kort sagt ett koncentrat av världen, ett slagfält för de starkaste och djärvaste, ett spelbord för dem som vågade kasta tärningen, en plats lika full av grymhet som gladiatorarenan.

I tystnaden i mitt enkla rum greps jag alltmer av ett visst hopp som började tränga undan den apati jag lidit av ända sedan jag sålts till julierna. Kanske hade jag varit pessimistisk i överkant. Min hetaste åstundan i livet var ju att bli frigiven eller att kunna samla så mycket pengar att jag kunde friköpa mig själv och därefter återvända till min hembygd. Vad var det som sa att den möjligheten hade minskat för att jag kom till Rom? Hade inte mina chanser i själva verket ökat?

Min förre ägare i Massilia var så beroende av mig att han säkert ytterst ogärna skulle låtit mig köpa mig fri. Kanske skulle han ha nekat. Nu däremot var jag i världens huvudstad! Jag befann mig i Rom och jag var knuten till en av de absolut förnämsta romerska familjerna. Var det inte en utsökt möjlighet för en karl som var mångförfaren och förstod att spinna goda

planer? Hade jag inte hört rykten om att husfadern försummade ekonomin och att husföreståndaren var en suput? Var det inte ett lysande tillfälle för mig som förstod affärer och bokföring? Och örnungen själv? Var inte den unge Caesar mitt bästa hopp? Skulle inte han som redan var fallen för förfinade grekiska tänkesätt kunna tänkas behandla sin informator storsint när lärotiden var slut? Att frige sin informator ... Skulle inte det kunna vara en politiskt värdefull reklamhandling för en ung julier i karriären?

Ett hårt liv hade lärt mig att inte tro på drömmar, men nu tycktes mig plötsligt min nya situation full av möjligheter. Kanske önsketänkte jag, men jag lovade mig själv att göra det bästa möjliga. Jag skulle ställa mig in av alla krafter. Det behövde inte bli så svårt. Faktiskt tyckte jag ju om pojken och hans mor också. Dunkelt anade jag att mitt eget öde var länkat till Caesars. Det var redan bestämt att jag skulle träna örnungen. Skulle jag också stiga mot höjderna tillsammans med honom?

3

De första dagarna hos mina nya ägare blev ett litet inferno. Oredan var större än jag trodde. Det stora huset sköttes uppenbarligen inte med så fast hand som skulle varit önskvärt. Det var ju för all del bara en glädjande upptäckt. Värre var det då att undervisningen också blev synnerligen oordnad. Det var inte Caesars fel. Tvärtom. Han var en riktig mönsterelev som gjorde som jag sa och för var dag tyckte jag bättre och bättre om honom. Men den äldre Caesar kom hem från sin resa och ville ständigt ha hjälp med något, än var det ett viktigt brev som skulle ställas upp, än ville han ha ett tal finslipat, än var det en handling som skulle plockas fram ur arkivet.

Aurelia såg hur det var ställt och till slut ingrep hon och sa åt husets herre att han skulle låta mig och Caesar ha våra lektionstimmar i fred. Det kom inga protester. Jag fick genast intrycket att Aurelia hade en auktoritet som väl kunde mäta sig med hennes makes. Den iakttagelsen glädde mig, eftersom hon uppenbarligen tyckte bättre om mig än han. Det skulle kunna främja mina planer. Till följd av de ständiga störningarna blev jag nervös och irriterad och kunde inte engagera mig så helhjärtat i undervisningen som jag önskat. Om Caesar varit en busunge skulle jag förmodligen blivit fullständigt förvirrad den där första tiden. Nu föreföll mig hans ständigt lika älskvärda leende som en lisa.

När jag trodde att vi äntligen fått lite ro och kommit in i lugna rutiner kastades allt över ända igen. Tidigt en

morgon när jag redan förberett dagens texter kom Caesar instormande i skrivrummet.

- Vi ska till senaten. Vi ska till senaten, tjöt han och gestikulerade med armarna.

Hans entusiasm var inte att ta miste på. Han berättade med andan i halsen att en släkting till honom, en farbror eller morbror, jag minns inte vilket, skulle tala i senaten den dagen. Caesar skulle följa med sin far till Curian, som senatshuset kallades, och höra på. Det skulle vara ett utmärkt inslag i utbildningen till värtalare, menade fadern. Det var väl i och för sig en rimlig tankegång, och jag började på rent professionella grunder bli intresserad, men så slog det mig att slavar kanske inte tolererades som åhörare i Curian. Suckande lade jag ifrån mig den bokrulle jag just studerat och följde med pojken.

Oaktat den tidiga timman var det mer liv och rörelse i huset än under hela den övriga dagen. Husfadern var ju hemma och stod i sitt mottagningsrum och tog emot sina klienter. I Massilia hade klientinstitutionen varit relativt klen utvecklad, förmodligen helt enkelt beroende på att där inte fanns så många romare. I Rom var det något helt annat. Så mycket hade jag begripit inom loppet av några få dagar. Klientinstitutionen tycktes spela en ofantlig, ja närmast skrämmande roll i det romerska samhället.

Varenda romersk storman var patronus för en väldig skara klienter. Dessa klienter var småfolk av olika schatteringar som frivilligt erkände sig som klienter. Därmed ställde de sig under sin patronus beskydd. Han var på sin heder tvungen att intressera sig för dem, sörja för dem, hjälpa dem materiellt och i andra avseenden, inte minst genom att ge dem sportler och gåvor då de, i allmänhet varje morgon, kom för att uppvakta honom.

Klienterna å sin sida var skyldiga sin patronus absolut trohet. De var bundna av gratia obligatus, det vill säga tvungna att visa tacksamhet. Den kunde ta sig uttryck i enkla handlingar som att de uppvaktade eller följde sin patronus eller i mer seriösa handlingar som att de röstade på sin patronus vid val och på olika sätt stödde hans politiska aspirationer.

Hela klientinstitutionen vilade alltså mindre på känslor än på beräkning. Genom det romarna kallade för largitio, det vill säga beräknande frikostighet, framtvungades tacksamhetsskulden hos klienter eller hos jämställda vänner. Denna framtvungade tacksamhet gav en patronus regnum, alltså personlig, ofta politisk, makt. För klienterna var systemet också högst förträffligt. I en hård och otrygg värld köpte de sig på så sätt en högt uppsatt mans beskydd. De kunde lita på sin patronus vare sig det gällde att få lite gratissäd, erhålla juridisk hjälp, skaffa en släkting en befattning av något slag eller någon annan mer eller mindre banal favör.

De stora familjerna i Rom, som till exempel julierna, hade målmedvetet skaffat sig kolossala mängder av klienter. Dessa klientskaror gick i allmänhet i arv. Min elev skulle en dag få ärva den skara supplikanter som varje morgon väntade på att få uppvakta hans fader. I själva verket hade systemet med klienter gått så långt att det verkade upplösande på hela statssystemet. Statsämbetena och de rikedomar som de i vissa fall ledde till hade blivit ett byte för några få tävlande patriciersläkter stödda på arméer av klienter.

Juliernas hus formligen översvämmades av klienter. Den äldre Caesar stod i sitt tablinum, där de uppvaktande defilerade i en ständig ström. En skrivarslav var närvarande och antecknade på en vaxtavla när något måste ihågkommas. De klienter som ännu inte fann det